

APRIL-MEI STAKING

Terwijl de spanning waaronder het Nederlandse volk leeft, gestaag toeneemt, wordt ook het verzet steeds meer vaardig. Door nijpend gebrek aan arbeidskrachten eisen de Duitsers grote aantallen jongens en mannen voor werk in Duitsland. De Aartsbisschop en de bisschoppen laten in alle katholieke kerken een herderlijke brief voorlezen, waarin uiting gegeven wordt aan hun groei en de ongerustheid. De Duitsers draaien de schroef echter nog wat vaster aan. Alle aanstellingen en ontslagen moeten worden goedgekeurd door de Gewestelijke Arbeidsbureaus. De studenten moeten een loyaliteitsverklaring tekenen en zich verplichten na het voltooien van hun studie, een jaar in Duitsland te gaan werken. De Nederlandse artsen leggen hun bevoegdheid neer als protest tegen de maatregelen van de artsenkamer, welke zij weigeren te erkennen. Alle bonden en verenigingen zijn opgeheven of opgenomen in de door de Duitsers in het leven geroepen instellingen. Bovendien voorspelt de door de Duitsers geproclameerde totale oorlog en algemene "Arbeitseinsatz" ook voor de Nederlanders niet veel goeds. De groep getroffen, die tot dusver persoonlijk nog maar weinig rechtstreeks van de oorlog te lijden heeft gehad, wordt steeds groter. Het is dan ook begrijpelijk, dat de heersende spanning en de groeiende ontevredenheid met zeven mijls laarzen, toeneemt. Er is niemand, die nog enig geloof hecht aan hetgeen de Duitsers zeggen of beweren. Kenmerkend voor de verbitterde stemming en de algemene neerslachtigheid, is de overvloed aan alarmerende geruchten, die als een lopend vuurtje door het gehele land gaan.

De oorlog ontwikkelt zich voor de Geallieerde iets gunstiger. Zo wordt het Nederlandse volk heen en weer geslingerd tussen enerzijds hoop en verwachtingen op een spoedige invasie en anderzijds neerslachtigheid en verbittering over de steeds toenemende Duitse druk. De uitdagende en op machtsvertoon ingestelde maatregelen prikkelen het Nederlandse volk geweldig en worden steeds moeilijker te dragen. Het gevoel dat er iets moet worden gedaan wordt steeds sterker. De bevolking is door alle dwangmaatregelen in een geest toestand geraakt, dat een kleine ontactische maatregel van de Duitsers, het gehele Nederlandse volk in beroering kan komen. Reeds 's morgens, 29 April 1943, doe geruchten de ronde, dat alle Nederlandse militairen terug gevoerd zullen worden in Duitse krijgsgevangenschap. In de loop van de middag worden deze geruchten bevestigd. Op verschillende punten in Oosterhout wordt deze gevreesde proclamatie van Generaal Christianen aangeplakt. In drommen verdringen de mensen zich bij de onheilsplakkaten, om met eigen ogen te zien, welke slag het Nederlandse volk nu weer heeft getroffen. Het is zelfs nog erger dan de mensen hebben gedacht, want over uitzonderlingen, zoals bij de Duitse maatregelen meestal het geval is, wordt in het geheel niet gerept. De proclamatie is zodanig gesteld, dat zelfs een optimist geen enkele zinsnede kan vinden, dat reden zou kunnen geven voor de geringste hoop. Van het einde is het een zakelijke opsomming, die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat en vooral niets goeds voorspelt.

PROCLAMATIE

Na de capitulatie van het Nederlandse leger in Mei 1940, heeft de Führer en Opperbevelhebber van de Duitse Weermacht, bevel gegeven tot onmiddellijke invrijheidstelling van de Nederlandse soldaten uit de krijgsgevangenschap. Deze maatregel werd vanzelfsprekend genomen op voorwaarde, dat de Nederlandse officieren en manschappen deze grootmoedige handelwijze met een

dienovereenkomstige houding, ten aanzien van de Duitserbezettende macht, zouden beantwoorden. Een groot gedeelte van hen heeft aan deze verwachtingen voldaan; in vele gevallen is echter onder invloed van onverantwoordelijke ophitsers een tegenovergestelde ontwikkeling gevolgd.

Reeds in Mei 1942 moeten de voormalige beroepsofficieren opnieuw in krijgsgevangenschap worden weggevoerd. De Duitse Weermacht heeft sindsdien bijna een vol jaar laten verstrijken in de verwachting, dat deze duidelijke waarschuwing zou worden verstaan.

In feite hebben echter afzonderlijke leden van het voormalige Nederlandse leger door hun vijandig gedrag telkens opnieuw het vertrouwen, dat bij hun vrijlating in hen werd gesteld, geschonden. Dit misbruik van een volkomen vrijwillig teruggeschonken vrijheid wordt thans niet langer meer geduld. De Wehrmachtbefehlshaber in den Nederlanden beveelt derhalve, dat de leden van het voormalige Nederlandse leger terstond opnieuw in krijgsgevangenschap worden teruggevoerd. Hij zal de betrokken personen in de dagbladders tot een persoonlijke aanmelding oproepen. Wie aan de oproep van de Wehrmachtbefehlshaber geen gevolg geeft of tracht zich op andere wijze aan de krijgsgevangenschap te onttrekken, moet op de maatregelen rekenen. Dit geldt eveneens voor personen, die de betrokkenen bij dergelijke pogingen ondersteunen. Allen, die thans in krijgsgevangenschap moeten terugkeren, hebben dit uitsluitend aan de ophitsers te danken, die door hun misdadig gedrag deze maatregel noodzakelijk maken. Overal staan groepjes opgewonden mensen bij elkaar en steken hun verontwaardiging niet onder stoelen of banken over deze nieuwe aanslag. De stemming is tot het uiterste geprikkeld. In hun machloze woede houdt niemand rekening met de mogelijke Duitse maatregelen, die bij het zien van deze samenscholingen, welke de indruk geven van een volledige oproer, ongetwijfeld genomen zullen worden. Van de voorzichtigheid, die tot heden de houding van de bevolking heeft gekenmerkt is niets meer over. Met een zekere gelatenheid laat het volk zich meevoeren in de maalstroom van verzet en met onverschilligheid treedt men de dingen die komen gaan, tegemoet. Vooral bij de bedreigde militairen, die voor hernieuwde krijgsgevangenschap in aanmerking komen, heerst een stemming van wanhoop en verbittering.

Ook de vrouwen en verloofden, familie en vrienden van de getroffen militairen zijn diep geschokt door deze Jobstijding. Maar bij hen, die nog niet rechtstreeks betrokken zijn, ontwaakt het gevoel, dat de Duitse bezettingsmacht te ver gaat en dat zij zich moeten verzetten. Dit is de eerste maatregel, die door de Duitsers wordt genomen, waarbij ook veel plaatsgenoten getroffen worden. De gesel treft het Nederlandse volk in al zijn geledingen.

Zij zullen krachtadig antwoorden op de gewelddadige wijze waarop zij worden aangevallen.

Zij laten zich niet gewillig afmaken. Zij zullen vechten tegen de brute belagers, de door de natuur begenadigde vechtersbazen. Als een grote familie sluit het Nederlandse volk zich aaneen. Het tijdstip is aangebroken, dat het Nederlandse volk niet meer zal gedogen, dat hun

rechten worden vertrapt en wacht alleen nog op de leiding die hun de weg moet aangeven in hun verzet. En onder deze leiding zal dit verzet uitgroeien tot een macht, door de Duitsers zal worden gevreesd. Nog dezelfde dag van de bekendmaking komen al berichten door, dat uit protest tegen de voorgenomen maatregelen van de onderdrukkers, in enkele grote fabrieken in Nederland het werk is neergelegd. Vele plaatsgenoten horen pas na het beëindigen van hun dagtaak van deze onheilstijding. Ze hadden wel geruchten gehoord, maar er zijn zoveel geruchten in

omloop, dat ze het meer voor kennisgeving hadden aangenomen, zonder er zich al te druk over te maken. Hoe meer berichten bekend worden over het neerleggen van het werk in andere delen van Nederland des te meer de spanning en de opwindning zich ook meester maakt van de Oosterhoutse bevolking. De andere dag wordt nog gewoon gewerkt, dat wil zeggen, iedereen is op tijd op zijn post, maar gewerkt wordt er praktisch niet meer. De mensen zijn te vol van deze treiterende uitdaging. Overal staat men te beraadslagen en uit men zijn misnoegen en woeden over deze verraderlijke aanslag op het volk bestaan. Vooral degenen, die zich het meest door de nieuwe maatregel bedreigd voelen, hebben niet veel trek om aan het werk te gaan. Meerderen verlaten de fabriekspoorten zogenaamd om nog wat te regelen, anderen noemen het vakantie, maar intussen verschijnen ze niet op hun werk. De grote ommezwaai in Oosterhout komt enkele dagen later. Zoals gewoonlijk wordt het beslissende woord meestal gesproken doorenkelingen om de massa uit de aarzeling te halen. Indien deze voor een belangrijke beslissing staat. Deze enkelingen of gangmakers hebben gesproken en de massa heeft hierop spontaan gereageerd. De ene fabriek na de andere loopt leeg en al deze mensen bevolken de straten. Hierdoor wordt de aarzeling, die op verschillende fabrieken nog heerst bij invloed. Binnen de kortste keren volgen ook zij dan spontaan het voorbeeld van hun voorgangers, en wagen zich mede in het onzekere. Vrijwel iedereen is er van overtuigd, dat er slachtoffers zullen vallen. Ook de leden van de N.S.B., die in sommige fabrieken werken, kunnen dit solidariteitsgevoel van het Nederlandse volk niet tegenhouden. Deze morgen gaat Leonard van Boischooten naar kantoor met het vaste voornemen om te bewerkstellingen, dat op de fabriek waar hij werkzaam is, de arbeiders het werk zullen neerleggen. In Oosterhout is de toestand nu zo gespannen, dat deze vlam van verzet dan wel spoedig zal overslaan op andere bedrijven. Voorzichtig gaat Leonard van Boischooten de mensen polsen en al spoedig blijkt dat de stakingsdrang de mensen nogal heeft aangegrepen. Leonard van Boischooten stelt dan ook alles in het werk om zo vlug mogelijk de beslissende stoot te forceren. De eerste daad is, om de arbeiders, die voor het lossen van schepen bij het kanaal zijn, ogenblikkelijk terug te roepen en dan gezamenlijk het werk neer te leggen. Bij deze lossers is onder meer ook een N.S.B. er; een man die uit overtuiging lid van de partij is; een idealist, die klakkeloos alles aanneemt, wat hem in "Volk en Vaderland" wordt voorgehouden. Maar deze man vecht voor zijn idealen en probeert ook anderen zijn overtuiging bij te brengen. Ongetwijfeld doet hij met de beste bedoelingen en hoewel zijn leerstellingen uit den boze zijn en hij mede afbreuk doet aan de Nederlandse zaak, zal het niet eerlijk zijn deze door en door verblinde man op een lijn te stellen met de staatsgevaarlijke, die willens en wetens, hun eigen vaderland opofferen aan de vijand.

Wat zal hij nu doen? Natuurlijk zal hij de mensen bang maken door te schermen met de wraak van de Duitsers. Spoedig zullen ze het weten, want daar komen de lossers het terrein al op en in een minimum van tijd zijn alle verzameld. En zoals verwacht werd, gebeurt. De N.S.B. er stelt alles in het werk om het nutteloze van een dergelijke staking aan te tonen. Van uit het kantoor houdt Leonard van Boischooten de zaak goed in het oog en als het twistgesprek te lang blijft duren, gaat hij naar buiten, dringt zich tussen de verzamelden door, die in een grote kring staan en zonder te luisteren naar het geen wordt, richt hij zich meteen tot de N.S.B. er, die met hoog rode kleur van opwindning, staat te bekvechten. "Weten allen dat deze staking niet eeuwig zal duren" en als ze allen luisteren, vervolgt hij vlug: "De Duitsers moeten voelen, dat we heus niet alles slikken. En voor de Nederlands militairen is het goed om te weten, dat

ze heel het Nederlandse volk achter zich hebben. We praten dus niet langer en we gaan”.

De uitwerking is verbluffend, met uitzondering van twee N.S.B.ers, verlaten allen onmiddellijk het fabrieksterrein. Als een kettingreactie neemt de staking toe. Het ene bedrijf vertelt van het andere dat het staakt en het duurt dan ook niet lang of het gehele bedrijfsleven in Oosterhout ligt stil. In een kleine fabriek, waarvan bekend is, dat de directie, nogal is aangetast door de nieuwe orde pest, worden de arbeiders door enkele stakers onder bedreiging gedwongen, het werk neer te leggen. Ook de boeren sluiten zich bij de stakers aan en leveren niets mee af. De Duitsers zijn door de felheid waarmee de staking zich ontwikkelt, overrompelt en nemen over de gehele lijn gezien nog een afwachtende houding aan. Zeker er worden niet mis te verstane voorbeelden gesteld. Het is begrijpelijk, dat deze slappe houding, welke wordt uitgelegd als onmacht, er toe bij draagt, dat de staking zich meer en meer uitbreidt. Vooral ook omdat door de Duitse maatregel bijna alle gezinnen min of mee tegelijkertijd worden getroffen, is het begrijpelijk, dat bij praktische eenieder de wil tot verzet aanwezig is. De Duitsers hebben immers het gehele volk geraakt, bij de een, een zoon of broer bij een ander een verloofde of echtgenote. Terugvoering in Duitse krijgsgevangenschap wordt door iedereen gezien als wegvoering naar een concentratiekamp en hiertegen willen ze zich verzetten. Iedereen voelt wel, dat voor een massale opstand tegen de bezetter, de tijd nog niet gekomen is. Het enige waarmee massaal uiting gegeven kan worden aan hun verontwaardiging, is het neerleggen van het werk. De huisvrouwen proberen nog zoveel mogelijk hun inkopen te doen, omdat de kans bestaat dat ook de winkeliers hun deuren zullen sluiten. Ook wordt er veel water getapt met het gevolg, dat de druk op de waterleiding sterk achteruitloopt, met gevolg dat ook dit wordt uitgelegd als een staking van het waterleidingbedrijf. Maandag 3 Mei komt de Duitse Sicherheitspolizei in Oosterhout om de toestand in ogenschouw te nemen. Steeds meer namen worden bekend gemaakt van personen uit andere delen van Nederland die door de Duitsers zijn doodgeschoten. Eveneens worden via de radio of aanplakbiljetten de geruchten bevestigd over wilde schietpartijen en over een steeds toenemend aantal slachtoffers. Maar ondanks al deze sombere berichten laat het volk zich niet intimideren en wil van geen wijken horen. De Duitse politie, die de hulp inroept van de Oosterhoutse politie, kan ook in Oosterhout de los gebroken stakingsgolf niet meer beteugelen. De pressie welke wordt uitgeoefend op de directies van de stakende bedrijven om hun mensen weer aan het werk te krijgen, blijft zonder resultaat. Iedere poging om een einde te maken aan de staking wordt afgewezen. Het bevel dat 's-avonds om acht uur binnen moet zijn, wordt eveneens genegeerd. Zogauw het gebrom van automotoren, de komst van de orde politie, aankondigt rent iedereen naar binnen om even later weervoor de dag te komen. Zij, die zich verantwoordelijk voelen voor het welzijn van de ingezetenen, maken zich grote zorgen over de wijze waarop de burgerij over het algemeen het standgerecht negeert.

Terwijl vele stakers langs de straat lopen te flaneren, zitten Willen van Strijen, Willem van Duivenvoorde en Leonard van Boischoten met nog enkele kennissen, die alle in meerdere of mindere mate eraan hebben meegewerkt om de staking in Oosterhout op gang te brengen, bij een vriend druk te confereren. Aangemoedigd door de wijze, waarop de Oosterhoutse bevolking op deze staking reageert, doet bij enkele het idee post vatten om ook in de verdere de Duitsers te gaan bestrijden. Willen van Strijen, Willem van Duivenvoorde en Leonard van Boischoten laten er niet van blijken dat zij deze strijd reeds hebben aangeboden. Voor zover het in hun kraam te pas komt

praten zij rustig mee, maar komt het op de definitieve afspraak aan, dan proberen ze dit verijdelen. Ofschoon het alle stuk voor stuk kerels zijn, waarop valt te bouwen, geeft het ondergrondse driemanschap er tocht de voorkeur aan gene onverwijld beslissing te nemen. Het kan verbazing wekken dat er ook in Oosterhout gene slachtoffers vallen. Vermoedelijk zijn de Duitsers van mening, dat de executies elders in Nederland wel voldoende angstaanjagend zullen zijn. Voor Duitser is er een probleem, waar zij met hun betrekkelijke kleine politiemacht zullen toeslaan. Het leger houdt zich nog angstvallig buiten deze verwickelingen. Doordat de zuivelfabrieken niet meer werken, een deels doordat ze zelf staken en ander deels doordat de boeren weigeren om melk af te geven aan de Melkfabrieken, kan gene melk aan de bevolking worden verstrekt. Daar deze echter tocht nodig heeft gaan de mensen die zelf halen. In grote groepen trekken zij de boer op. Er zijn zelfs boeren, die hun gevulde melkbussen buiten langs de weg zetten, terwijl ze toch weten, dat er geen melkrijder komt om ze op te halen. Bij deze adressen wordt ook prompt het antwoord gegeven dat ze geen melk meer hebben omdat ze gedwongen zijn om te leveren. Kijk maar daar staan de bussen, maar wil je het zelf nemen, ga gerust je gang. Wij hebben onze plicht gedaan, en als er gesloten wordt, is het niet onze schuld. Als je de lege melkbussen maar laat staan. Weer andere verdelen het zo goed mogelijk en berekenen dat de normale prijzen. Degene, die besmet zijn met de nieuwe orde gedachte, wat er overigens maar enkele zijn, die het toch proberen om met hun melk op weg te gaan, met de bedoeling om bij de fabrieken te gaan afleveren, komen niet ver, die worden onderweg wel opgevangen door de stakers, die hen de melk dan afnemen. De Duitsers proberen vergeeft dit te beletten maar er is geen tegenhouden aan. De Grunen Polizei rijdt in open wagens demonstratief door de Oosterhoutse straten. Maar rook hierdoor laat het volk zich niet intimideren. Bij naderen van de]ze wagens zoekt eenieder een veilig heenkomen, maar zogauw ze voorbij zijn komen ze weer uit hun schuilplaatsen tevoorschijn. Om er de schrik in te krijgen worden hier en daar mannen opgepikt om er de schrik in te krijgen. De houding van de Oosterhoutse politiemannen wordt door de stakers scherp afgekeurd. Hun poging om het volk in goede banen te leiden, wordt hoofdzakelijk gezien als een stelling te nemen tegen de stakers en partij te kiezen voor Duitsers. De hoop, dat door de regering in Londen een bemoedigend woord en een nadere richtlijnen gegeven zullen worden omtrent de verdere houding gaat niet in vervulling. Dit gemis aan een opwekkende injectie van de regering in ballingschap geeft de mensen het gevoel, dat ze in de steek worden gelaten. Het niet meestaken van de spoor mannen is voor vele een tegenvaller. Het doen en laten van het grote staatslichaam werd door iedereen met belangstelling gevolgd. Voor de meeste betekend immers het wel of niet meedoen van dit reuzenbedrijf de slagader, die door het niet rijden de stakingscentra juist verbinden, maar door het land te blijven doorkruisen bijna zeker de reden zal zijn dat de staking niet algemeen zal worden. Langzamerhand wordt het duidelijker, dat het hoogtepunt van de staking is bereikt en dat zij zich in het onvermijdelijke zullen moeten schikken. DE mensen blijven rustig en kalm, maar nog vastberaden. Ze laten zich niet intimideren door de steeds terugkerend open wagens met Grunen Polizei. Hoewel het in Oosterhout op een enkele schietpartij na, waarbij niemand wordt getroffen, rustig blijft en er geen massale betogingen of andere gewelddaden plaatsvinden om kracht bij te zetten aan hun afkeuring voor de Duitse maatregelen heeft het er toch de schijn van, dat Oosterhout een ware haard van verzet dreigt te worden. Steeds meer geruchten komen in omloop van plaatsen waar helemaal niet wordt gestaakt of intussen het werk weer is hervat; maar in Oosterhout, hoewel de mensen niet ongevoelig zijn voor

deze geruchten, is er nog geen enkel symptoom te bespeuren dat de indruk geeft, dat men ook hier van plan is te zwichten voor de Duitse druk. Toch komt nog vrij onverwacht de ommekeer. Deels door de bekendmakingen van de terechtstellingen die hebben plaatsgevonden en het Grunen Polizie en het weer op gang komen van verschillende bedrijven in andere delen van het land, brengt bij velen geleidelijk aan het inzicht om de werkzaamheden te hervatten. Vele andere verklaren zich er nog pertinent tegen. Toch wint het verlangen om de staking te beëindigen steeds meer veld, bijzonder omdat het aantal plaatsen nog blijven volharden met het uur kleiner in getal worden. En het voor de Duitsers veel eenvoudiger wordt om deze broeinesten met geweld tot overgave te dwingen. Want het staat voor iedereen vast, dat de bezetter voor de hardste represailles niet zullen terugdeinzen. Als bovendien de fabrikant onder druk wordt gezet en wordt gelast hun fabrieken en werkplaatsen zo snel mogelijk in bedrijf te stellen kunnen ze niet anders, om te verkomen dat er bloed gaat vloeien, de arbeiders aanraden om het werk te hervatten. Vooral nu er lijsten ingeleverd moeten worden met de namen van de stakers is er niet veel keus meer. Voor de arbeiders is er geen andere mogelijkheid meer, dan de waarschuwing van de ondernemers goed ter harte te nemen.... Druppelsgewijs keren de arbeiders terug naar hun werk. Van werken is er echter nog geen sprake. Te mensen zijn te verbittert en teleurgesteld over de resultaten van de afgelopen dagen. Ze zijn bovendien bevreesd, dat de Duitsers zich zullen wreken en het leven nog ondragelijker zullen maken. Voor de laatste zich echter ook gewonen hebben geven en het zich in het geld der werkende hebben geschaard, is een week verstreken sinds het tijdstip dat het volk in beroering werd gebracht, door de Duitse bekendmaking. Tot ieders verwondering verstrijken de dagen en blijven de strafmaatregelen waarop iedereen heeft gerekend; uit. Spoedig klampen de mensen zich dan ook vast aan de gedachte dat de Duitsers niet overgaan om achteraf nog een bloedig strafgericht te houden en er blijkbaar genoeg meenemen, dat iedereen weer aan het werk is.

Veel is de afgelopen dagen gebeurd. De ogen van vele zijn opengegaan. De tegenstellingen tussen de verschillende lagen van de bevolking voorzover die nog bestonden zijn weggevallen. Het onderlinge begrip dat vooral voor elkaar tot uiting komt is voorbeeldig. Zeker de offers, die in andere delen van Nederland door de stakers, zijn gebracht, zijn zwaar, vooral voor de nabestaande, maar deze offers zijn niet tevergeefs geweest en zullen in het verdere verloop van de strijd met de bezetter, vruchten afwerpen. De belangstelling van de bevolking voor het illegale werk, heeft zich vooral versterkt. De anti Duitse gezindheid groeit met de dag, vooral over de nieuwe besluiten over de arbeidsinzet en over de inleveringen van de radiotoestellen. De onmacht van de Duitsers om de staking snel te onderdrukken, is ede de oorzaak, dat vele Nederlanders zijn gaan twifelen over de almacht van de Duitsers. Bovendien hebben ze het geloof in eigen kracht herwonnen en zijn ze tot het besef gekomen, dat het overgrote deel van de bevolking is te vertouwen. Het uitbreken van deze staking was een gevolg van meerdere tegelijk werkende factoren. De Duitsers hebben door hun optreden het volk hiervoor zelf rip gemaakt. Door de ene dwangmaatregel door de andere uit te vaardigen worden de verschillende groeperingen samengebracht in ene gemeenschap, die begrip hebben voor elkaars moeilijkheden. In de zich steeds ontplooiende ontevredenheid ontstaat het besef van een gemeenschappelijke tegenstander. Alle bestaande tegenstellingen worden ondergeschikt gemaakt aan het gezamenlijk belang. Het verlangen om de een of ander wijze uiting te geven aan de heersende ontevredenheid wordt sterker naarmate de Duitsers eiden zwaarder worden. De bekendmaking dat alle Nederlandse militairen weer teruggevoerd zullen worden in krijgsgevangenschap is

de druppel die de emmer doet overlopen. Vrijwel alle gezinnen worden hierdoor immers in minder of meerde mate getroffen. Nu deze slag de bevolking in zijn geheel op hetzelfde tijdstip en in dezelfde mate ervaart is het begrijpelijk, dat het tijdstip is aangebroken voor een massale protestactie. DE grieven van de voorbije jaren, die men niet had kunnen luchten daaraan werd nu de vrije loop gelaten. Alle spanningen en ontevredenheid van de laatste tijd kwamen nu tot uitbarsting. Deze staking heeft bovendien aangetoond, dat praktisch de gehele natie achter het illegale werk staat en zondig actief wil steunen. In de afgelopen dagen is het volk tot bezinning kunnen komen en hebben zij zich rekenschap kunnen geven van hun eigen kracht. Het zijn opwindende en spannende dagen geweest, maar voor de ondergrondse strijd van onschatbare waarde. DE eenheid, waarin een volk van een land en de burgerij van een plaats groot kan zijn, is gevestigd. Deze eenheid is, zoals later duidelijk zal blijken, het fundament, waarop "het verzet" verder heeft kunnen steunen.